

22 februari 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

HOUZEE EN ALAAF

1 Inleiding

Op 25 maart 2014 verscheen de eerste nieuwsbrief in deze vorm, met als plan om regelmatig aandacht te schenken aan en vooral ook te vragen voor de verdere invoering van de Associate degree in ons land. Al gaandeweg hebben we ook de 'rijke omgeving' van de Ad erbij genomen, om vooral te bezien hoe daarmee het gehele stelsel verandert. Dat er nu sprake is van een stevige dynamiek in het hoger onderwijs en een groeiende aandacht voor de Ad moge wel duidelijk zijn.

Maar... we zijn er nog niet. Er is altijd werk aan de winkel, zo zeggen de ingewijden, en dan heeft men het eigenlijk over het werkveld, de werkgevers en de werkenden die zich willen opscholen en daarbij allemaal met elkaar het idee hebben dat een Ad-gestudeerde prima inzetbaar is en een Ad naast het werk een wereld van verschil kan maken bij de kansen binnen de loopbaan.

Echter, ook binnen het hbo zelf is niet altijd de Ad reeds zodanig ingedaald dat helder is bij de hbo-medewerkers wat de kansen zijn. Even terzijde, in de annexes geven we de teksten van de eerste PamflAd's, met lijstjes waarin de voordelen voor studenten en werkgevers worden genoemd. Misschien is een dergelijk lijstje voor hbo-betrokkenen ook wel handig. Maar goed, we nemen de gelegenheid te baat om hieronder een paar onderwerpen door te nemen, om nog eens helder te maken wat de Ad is en hoe deze opleiding nu in 2023 moet worden bezien. Gewoon maar even als een bijdrage aan discussies die zo af en toe oplaaien.

2 Ad vanaf 2006

Onze Associate degree is als formele hbo-opleiding, met een eigen graad, een eigen set Dublin Descriptoren en een wettelijke erkenning reeds in 2006 ingevoerd binnen het Nederlandse stelsel voor het hoger onderwijs. In de eerste fase gebeurde het onder de vlag van het uitvoeren van een pilot (gewoon invoeren en dan maar bezien of er redenen zijn om het weer uit de wet te halen, in tegenstelling tot een experiment hetgeen betekent dat automatisch na een afgesproken periode de status van het onderwerp volledig verdwijnt en de reguliere situatie weer in werking treedt).

Dat betekent dat we al 17 jaar de graad Ad in ons land mogen laten uitgeven door hogescholen. In de tussentijd is de positie aangepast, dat weer wel, maar in principe was en is het 'een tweejarige hbo-opleiding met een wettelijk erkende graad'.

Later meer hierover. Eerst even kijken naar de internationale ontwikkelingen rond dit niveau, als 'Short Cycle Higher Education (SCHE)' binnen Europa en de hoger onderwijsruimte.

3 Internationaal - Short Cycle Higher Education (onze Ad dus)

In 1999 is het zgn. Bolognaproces gestart, uitmondend in de vormgeving van de European Higher Education Area, het geheel dat het aanbod van opleidingen binnen het hoger onderwijs omvat. Het proces was gebaseerd op een initiatief van universiteiten binnen Europa, gericht op samenwerking, het hebben van internationale projecten en het uitwisselen van stafleden en studenten.

Er waren in die tijd in formele zin geen hogescholen daarbij betrokken, laat staan instellingen die toen al opleidingen 'van het korte type' aanboden, zoals het kort-ho in ons land. Zelfs bij het vieren van het twintigjarig bestaan in Bologna, in 2019, was de Europese vereniging van hogescholen niet eens mede-organisator van het feest – en dat was en is tekenend voor de status van 'Professional Higher Education' binnen de EHEA. Het is aan het veranderen, maar nu ook weer bij het vormen van internationale netwerken voeren universiteiten nadrukkelijk de boventoon.

Binnen de EHEA kent men geen opleidingen en ook geen graden, in formele zin. Het gaat om het hebben van zgn. cycli. Omdat de academische universiteiten deze in 1999 met elkaar vaststelden, kwamen er drie: first cycle, second cycle en third cycle. Daaraan werden diverse criteria gekoppeld, zoals het aantal credits (op basis van het ECTS). Maar aangezien nu eenmaal op nationaal niveau wordt bepaald wat de graden en de namen zijn, kon door de betrokken ministers alleen maar worden ingestemd met een aantal suggesties. Die zijn in Nederland overgenomen: Bachelor, Master en Doctorate (Doctor, PhD). Eigenlijk is de PhD geen cyclus in ons land aangezien er geen aantal studiepunten aan is gekoppeld, alleen maar zijnde een graad op basis van de eisen die aan de hand van de zgn. Dublin Descriptoren eraan worden gesteld. De NVAO heeft er ook helemaal niets mee te maken.

De discussie over wat we dus nu de Short Cycle noemen begon in 2005, bij een tweejaarlijkse conferentie van de onderwijsministers. Eerst met het voorzichtig noemen ervan, met de bedoeling met elkaar verder te gaan bezien hoe de SCHE kon worden gepositioneerd. Bepaalde landen keerden zich tegen zo'n opleiding met 90 tot en met 120 credits, vandaar de aarzeling om gewoon meteen maar door te pakken zonder een basis voor een breed gedragen aanbeveling.

Er werden twee mogelijkheden aangereikt in 2005, voor dat onderzoek rond de SCHE:

- ... *within the Bachelor*, met een programma dat als het ware daarna gewoon doorloopt naar de first cycle, die onderhand in veel landen de naam Bachelor had meegekregen;
- ... *linked to the Bachelor*, met een zelfstandige opleiding als SCHE en met de optie om daarna te kunnen instromen bij een bachelorprogramma.

4 Ad tot en met 2013

In 2006 startte de Ad in ons land met de eerstgenoemde mogelijkheid, dus als opleiding binnen een opleiding, maar wel meteen met de zelfstandige graad Ad na het hebben afgerond van het bijbehorende programma. Daarmee werd benadrukt dat het een hbo-opleiding was, en het gaf de hogescholen de kans om op zoek te gaan naar de beste inbedding van de Ad in het geheel. Het resterende programma voor de Bachelor duurde daarmee twee jaren, al kon er best sprake zijn van wat meer studiepunten. Het geheel diende echter wel studeerbaar te zijn.

Binnen de pilot kwam vervolgens ook de mogelijkheid aan de orde om een mbo-instelling in te schakelen, voor een deel te verzorgen op een mbo-locatie, op basis van een samenwerkingsovereenkomst. Daarvoor was een landelijk format vastgesteld, om aanvragen voor nieuwe Ad's te kunnen beoordelen op de vormgeving.

Na het aflopen van de pilot in 2010 was het wachten geblazen op de uitkomsten van de monitor en de evaluatie van hetgeen zoal had plaatsgevonden. Omdat het een pilot was geweest konden de bestaande Ad's gewoon blijven doorgaan. Maar aangezien er nog geen besluit was genomen over het al dan niet doorgaan ermee en in welke vorm, mochten er drie jaar lang geen nieuwe Ad's worden aangevraagd. In 2012 kon OCW constateren dat er geen loeiende sirenes waren afgegaan. Integendeel, er waren hogescholen zoals in Rotterdam die met veel succes hun Ad's verder in de markt aan het zetten waren. Ook de Commissie Veerman (over de toekomst van het hoger onderwijs) meende dat hiermee een duidelijke verrijking ging ontstaan.

Ergo, er werd besloten het etiket pilot (op basis van een specifiek daarvoor gemaakt artikel in de WHW) te verwijderen en gewoon verder te gaan op het reeds ingeslagen pad. Hogescholen konden daardoor weer nieuwe Ad's in de markt gaan zetten vanaf 2013.

5 SCHE tot 2018

Na de invoering van het European Qualifications Framework (EQF) in 2008 en NQF's in de jaren erna – Nederland deed het in 2012 met het NLQF – kwam de discussie verder op gang over hoe het hoger onderwijs zou moeten gaan omspringen met niveau 5 van het EQF. Diverse landen hadden daar nog steeds geen zin in en beten zich vast in de EHEA met de drie cycli (geen niveaus dus!) en de daarbij behorende namen. Andere landen zoals Nederland en Vlaanderen hadden al gewoon de Short Cycle ingevoerd, met een eigen naam, de Associate (degree) dus.

Dat ging op een gegeven moment toch leiden tot onduidelijkheden tussen landen. Er kwam tevens een beweging op gang om dan maar de sector Vocational Education and Training (VET), dus ons mbo, de kans te geven een programma te gaan ontwikkelen op niveau 5, met als soortnaam 'Higher VET'. De vraag was vervolgens hoe de verhouding zou moeten komen te liggen met betrekking tot

de samenwerking tussen hogescholen en universiteiten aan de ene kant en de HVET-Colleges aan de andere kant.

6 Ad vanaf 2013 tot 2018

Nadat in de wet het artikel over de pilotstatus was verwijderd, konden hogescholen verder aan de slag met de Ad. Diverse hogescholen hadden wel door dat er sprake ging zijn van een groeimarkt en namen de Ad op in het beleidsplan. Andere scholen behielden hun scepsis en bleven focussen op de bacheloropleidingen, ondanks het hoge uitval- en switchpercentage. Ook waren er hogescholen die vonden dat het aanbod aan masteropleidingen een stevige boost verdienden en kwamen met allerlei plannen om OCW en vooral het werkveld ervan te overtuigen dat een hbo-master een betere optie is dan een wo-master.

In samenhang daarmee kwam OCW tot de conclusie dat het verstandig zou zijn om, ondanks dat het vormgeven van de Ad gewoon volledig op een geheel eigen wijze kon plaatsvinden, de Ad-opleiding een eigen positie te geven, als een zelfstandige opleiding. Vooral CvB's bleken gevoelig te zijn voor dit argument, om daarmee ook te kunnen scoren, waar mogelijk.

7 SCHE vanaf 2018

In 2017 bleek er voldoende steun te zijn binnen het Bolognaproces om de SCHE een zelfstandige cyclus te laten zijn. Daarmee werd aangestuurd op vier cycli binnen de European Higher Education Area. Vanwege een bepaalde weerstand van landen waarbij de universiteiten de overheid in een stevige houdgreep konden houden om te voorkomen dat de status zou worden aangetast, werd er wel aan gekoppeld dat het niet verplicht zou worden om de SCHE ook daadwerkelijk te gaan aanbieden.

Mocht men dat wel doen, dan was er nog steeds de keuze tussen 'within the Bachelor' en 'linked to the Bachelor'. Nederland stuurde dus al aan op de tweede optie, net als Vlaanderen. In 2018 werd door de ministers voor hoger onderwijs bij het overleg in Parijs deze constructie aanvaard.

Er is vanaf dat moment sterk gelobbyd voor een 'international common name' voor de SCHE, en dan uiteraard voor 'Associate', maar dit lijkt pas een onderwerp te worden voor de eerstvolgende bijeenkomst met de ministers in 2024, als ze in Tirana bij elkaar komen.

De SCHE is dus in ieder geval formeel opgenomen in de EHEA, met alle kenmerken, criteria en instrumenten die ook gelden voor de Bachelor en Master.

8 Ad vanaf 2018

Ook in 2018 werd de Nederlandse Ad-opleiding een zelfstandige positie toegekend, eigenlijk niets anders dan door het omzetten van de bestaande situatie naar een constructie waarin de Ad meer dan voorheen een eigen beleid kon krijgen binnen hogescholen.

Wat wel jammer bleek te zijn, was de constructie om de Ad mede op basis van een samenwerkingsovereenkomst met een ROC voor een deel op een mbo-locatie aan te bieden. De criteria daarvoor zijn zodanig geformuleerd dat het lastig is om daaraan te voldoen. De uitwijkmogelijkheid is om binnen de kaders van de macrodoelmatigheid een aantal eenheden buiten een vestigingsplaats van een hogeschool aan te bieden. Samen met constructies voor deeltijdse en vooral duale opleidingen is dan een behoorlijk eind te komen, maar het blijft balanceren op een dun wettelijke koord.

Het gaat sinds 2018 goed met de Ad. Het aandeel bij de instroom in het hbo is nu meer dan 10% en dat zal snel meer worden door de relatief sterk dalende belangstelling voor de bacheloropleidingen en misschien ook wel door de plannen voor het beperken van de internationale instroom.

9 Wat valt er te verwachten...

In ons land kan niet meer worden genegeerd dat de Ad een groeimarkt is voor hogescholen. Dat betekent dat binnen de toekomstverkenningen in de komende maanden door de overheid een duidelijke strategie dient te worden geformuleerd. Hogescholen kunnen op basis daarvan bezien hoe het instellingsbeleid een update dient te krijgen.

Een aantal zaken die daarbij in ieder geval een plek verdienen:

- Hoe dient de 2+2-route een plek in dit alles te krijgen, vooral in deeltijd met een Ad van twee jaar en een aanvullend bachelorprogramma van twee jaar, die in elkaars verlengde liggen;

- Met de mogelijkheden om Ad-opleidingen meer zelfstandig te positioneren moet worden bekeken hoe in een verwante leerlijn het aanvullend bachelorprogramma een eigen status kan krijgen, mede gelet op de regels voor de bekostiging, de studiefinanciering en de accreditatie;
- Door het zich richten op de regionale inbedding zal de nieuwe regeling voor de macrodoelmatigheid meer dan nu moeten worden aangepast aan de vormgeving van bestaande en nieuwe Ad-opleidingen;
- De samenwerking tussen hogescholen en ROC's bij het verzorgen van Ad-opleiding dient te zijn gebaseerd op een nieuwe regeling, aangezien het huidige artikel in de WHW geen goede mogelijkheden daarvoor biedt;
- Er zal een optie kunnen zijn voor een nieuwe variant voor de Ad, gebaseerd op werken en studeren, met een programma waarbij de functie-eisen worden gecombineerd met certificaten die daarmee maken hebben, zoals de Higher Apprenticeship Level 5 in bepaalde landen, en vooral geschikt is voor werkenden en mensen die een BBL-route in het mbo hebben gedaan;
- De positie van onderdelen van hogescholen die een eigen vestiging kennen voor het aanbod van Ad-opleidingen dient op basis van eigen criteria te worden benadrukt;
- In het algemeen dienen de varianten deeltijd en duaal herijkt te worden, binnen het streven naar een eigen deelstelsel voor het levenslang ontwikkelingen, waarbij de Ad de eerste fase in het hbo kan zijn.

10 Ruis op de beleidslijnen dempen en zorgen voor duidelijke signalen...

Met de plannen van de overheid rond het hoger onderwijs in aantocht, de focus van OCW op het mbo en de Ad-monitor op het punt van verschijnen lijkt er een soort gevecht te zijn uitgebroken rond het inzetten van Ad-opleidingen in allerlei scenario's. Zo zijn er ook nog wel bachelor-overleggen die graag een vorm van zeggenschap willen behouden over de instroom vanuit de Ad en misschien wel een eigen bijbehorend programma in de bachelor willen inbouwen om zelf vast te stellen wanneer een geschikte Ad is vormgegeven. Maar allerlei standpunten in de media over dat een Ad eigenlijk maar niks is, en niets anders dan een mbo-opleiding omvat, zijn veel gevaarlijker, ook al weten we dat de aangevoerde argumenten voor geen meter hout snijden. Is het echt zo dat die mensen denken dat door het koppelen van graden of iets dergelijks aan een programma de inhoud, de kwaliteit en het civiele effect ineens gaat zorgen voor meer status?

Het is veel belangrijker om bijvoorbeeld te bezien of allerlei groepen mbo'ers die een baan kunnen vinden op niveau 4, zijn geholpen met een doorloop naar niveau 5 binnen hetgeen past bij de werkplek, om daarna om persoonlijke redenen een Ad-getuigschrift te behalen. Binnen het hbo zelf zullen de hogescholen daarom hun leerlijnen moeten gaan herontwerpen, met inzet van de Ad en de Bachelor, en een mogelijke doorloop naar de Master. Daarbij past het ook het inspelen op de consequenties van uitval en switch, kijkend naar de functies die het eerste leerjaar heeft.

11 Diploma-supplement

Tot slot geven we hier een tekst die in Nederland kan worden gebruikt voor het diplomasupplement. We weten dat er hier en daar over dit alles wordt gesteggeld, met nog in het achterhoofd dat eigenlijk de B en de M samen het hart van het hoger onderwijs vormen. Tevens worden op de website voor de EHEA sinds een aantal jaren al geen aanpassingen meer gepleegd – en denkt men te kunnen terugvallen op die verouderde informatie.

Maar goed, hierbij de meest actuele versie van onze kant zoals die kan worden ingezet.

The higher education system in the Netherlands is based on a framework with four cycles, leading to the following degrees: Associate degree, Bachelor, Master and PhD/Doctor.

The Netherlands has a binary system of higher education, which means there are two types of programs:

- research-oriented and academic higher education ('wetenschappelijk onderwijs', wo) including Bachelor (B), Master (M) and Doctor of Philosophy (PhD) / Doctor (D), offered by 'universiteiten' - Universities.
- professional higher education ('hoger beroepsonderwijs', hbo) including Associate degree (Ad), Bachelor (B) and Master (M), offered by 'hogescholen' - Universities of Applied Sciences and Universities of the Arts.

Annex 1 – PamflAd 1 - 2014

Een 12-tal redenen om de Ad te gaan doen

De Associate degree (Ad) is een relatief nieuwe graad in het hbo – niet bij elke opleiding en niet bij alle hogescholen, maar het aanbod groeit wel. Het gaat om een studie bij een hogeschool waarbij je twee jaar na de start het Ad-diploma kunt behalen. De Ad neemt hiermee in Nederland de plaats in tussen mbo-4/havo en de vierjarige hbo-Bachelor.

Het aardige van de Ad is dus dat je daarna aan de slag kunt op de arbeidsmarkt, op dat niveau, maar dat het tevens een tussenstop is om rustig met een hbo-diploma op zak stil te staan bij een vervolgstudie. Dat klinkt op zich leuk, maar wat zijn dan de echte voordelen van deze leerweg waarbij de Bachelor-opleiding in twee stappen kan worden doorlopen?

Hier een lijstje met zaken die met de Ad te maken hebben – en dat wellicht een handreiking is bij het maken van een keuze voor een Ad dan wel een Bachelor. Waarom is een Ad een interessante keuze...

1. Het is een opleiding die gewoon een erkend hbo-diploma oplevert en maar twee jaar duurt - dus het is een aantrekkelijke optie als je wel een hbo-studie wilt gaan doen maar denkt dat een studie van vier jaar nu even niet voor de hand ligt...
2. Zowel voor de Ad als de Bachelor krijg je studiefinanciering (want je studeert gewoon in het hbo). Als de Ad is behaald, hoeft je de eerste twee jaren met 'stufi' niet meer terug te betalen. Dat is toch wat anders dan als je de Bachelor doet en na twee of meer jaren uitvalt: kwestie van alles terugbetalen...
3. Je kunt na de Ad binnen dezelfde opleiding bij je eigen hogeschool direct doorstuderen en zonder verlies aan tijd (in vrijwel alle gevallen, soms moet je wat inhalen) in vier jaar een Bachelor-grad binnenhalen...
4. Als je gaat werken met de Ad, kun je later vaak op basis van werkervaring en allerlei scholingstrajecten die daarbij passen, in kortere tijd een Bachelor-grad behalen – in een vorm van werken en leren. Daarvoor kun je in voorkomend geval de nog resterende studiefinanciering inzetten. Maar... als de baas voor die afronding van de studie betaalt, heb je in totaal zelf maar gedurende twee jaren geld uitgegeven als student. Dat zullen anderen in jouw omgeving ook wel plezierig vinden...
5. Als het niet lukt met de Bachelor na de Ad, kun je daarop terugvallen. En als je daarin wel slaagt, heb je twee diploma's...
6. Als je voor een Bachelor-studie kiest en je vindt deze na een paar jaar niet zo leuk of zinvol meer, is het vaak lastig om nog te switchen. Velen kiezen er dan maar voor om de vier jaar vol te maken – met alle consequenties van dien. Bij de Ad kun je al na twee jaar iets anders kiezen... bijvoorbeeld een andere Ad of een inhoudelijk verwante Bachelor, zonder dit heel veel ernstige gevolgen hoeft te hebben...
7. Studeren kost veel geld – en misschien wordt dat in de toekomst alleen maar meer. Met een Ad hoef je maar twee jaren in een studie te investeren om een hbo-diploma te krijgen...
8. Zijn er wel banen voor Ad'ers, is een goede vraag. Het ziet er steeds meer naar uit dat je met een Ad-diploma straks kunt kiezen uit banen waar men eerder Bachelors voor diende te nemen (omdat er geen diploma tussen mbo/havo en hbo-Bachelor was). Daarbij ga je dus op het eigen niveau aan de slag en kun je vervolgens gericht en gemotiveerd doorgroeien naar hogere functies...
9. Veel studenten en werkgevers willen graag werken en leren combineren. Over een Ad in die vorm zijn gemakkelijker afspraken te maken met een werkgever – want die is relatief kort...
10. De Ad is vaak meer dan de Bachelor gericht op de praktijk van het werkveld, kort en krachtig. Daarmee ben je aantrekkelijk voor werkgevers als ze je willen werven..
11. De Ad is voor mbo'ers interessant omdat veel programma's zijn afgestemd op mbo-4-opleidingen...
12. De routes die leiden naar een hoger onderwijs-diploma:
 - vwo naar een Bachelor van een universiteit
 - havo naar een Bachelor van een hogeschool
 - vmbo via het mbo naar een Associate degree van een hogeschoolduren allemaal – normaal gesproken – even lang: 9 jaar

Annex – PamflAd 2 - 2014

Een 12-tal redenen voor werkenden om de Ad te gaan doen

De Associate degree (Ad) is een relatief nieuwe graad in het hbo – niet bij elke opleiding en niet bij alle hogescholen, maar het aanbod groeit wel. Het gaat om een studie bij een hogeschool waarbij twee jaar na de start het Ad-diploma valt te behalen. De Ad neemt hiermee in Nederland de plaats in tussen mbo-4/havo en de vierjarige hbo-Bachelor. Het interessante van de Ad is dus dat daarmee een functie op dat niveau kan worden ingevuld en dat het tevens als tussenstop kan fungeren om rustig met een hbo-diploma op zak na te denken over meteen doorgaan met de Bachelor of eerst dit Ad-diploma te gebruiken voor het werk. Dat klinkt op zich aantrekkelijk maar wat zijn dan de echte voordelen van deze leerweg, ook nog eens afgezet tegen andere vormen van scholing?

Hier een lijstje met zaken die wellicht kunnen worden gebruikt bij het maken van een afweging, voor een keuze tussen het gaan doen van een complete opleiding en het naast het werk (blijven) volgen van cursussen, trainingen en certificaatgerichte scholingstrajecten. Uiteraard redeneren we vanuit het idee dat de Ad aantrekkelijk is als studie en dus gepromoot dient te worden...

Waarom is een Ad een interessante keuze voor werkenden...

1. De Ad's die worden aangeboden, kennen programma's die zijn opgesteld in samenwerking met werkgevers, branches en andere vertegenwoordigde partijen van het georganiseerde werkveld – en worden zo goed mogelijk 'onderhouden' in het gezamenlijke overleg 'onderwijs-werkveld'.
2. Het is een opleiding voor een erkend hbo-diploma, die in principe 'maar' twee jaar duurt. Daarmee is het mogelijk om binnen afzienbare tijd een studie af te ronden en er meteen van te profiteren.
3. Een vierjarige Bachelor-opleiding naast het werken is tegenwoordig met de huidige dynamiek op de arbeidsmarkt een erg lang scholingstraject – welke met de Ad in twee overzichtelijk stukken is te verdelen (uiteraard waar de Ad bestaat).
4. Werkgevers zijn sneller bereid een tweejarige studie (mee) te financieren dan een vierjarige.
5. Een Ad is sterk gericht op de arbeidsmarkt waardoor de kans groot is dat door een hogeschool op basis van werkervaring en reeds behaalde (branche)certificaten een programma kan worden aangeboden waarmee de Ad efficiënter is te doen.
6. Veel Ad's worden in deeltijd aangeboden en bevatten allerlei praktijkgerichte onderdelen. Deze kunnen veelal in samenspraak met de opleiding (deels) worden gedaan binnen de eigen werkomgeving.
7. Als iemand nog niet in het bezit is van een Bachelorgraad, is het wettelijk zo geregeld dat door de (bekostigde) hogeschool alleen maar het wettelijk vastgelegde collegegeld mag worden gevraagd. Dat geldt dus ook voor een Ad als programma binnen een hbo-opleiding.
8. Omdat deeltijdse studenten geen studiefinanciering ontvangen, is het mogelijk om - zonder extra veel financieel risico voor de betrokkene in dat opzicht – in de loop der tijd na het behalen van een Ad weer een Ad te doen, in een andere richting, voor datzelfde wettelijke collegegeld-tarief. En... waarom niet, in het kader van het 'levenlang leren', later nog een keer een (actuele) Ad...
9. Zowel private hogescholen als bekostigde hogescholen bieden geaccrediteerde Ad-programma's aan, formeel erkend door de overheid. Private instellingen mogen daarbij de studie in 'modules' opknippen en als zodanig los aanbieden. Daarmee kan de Ad nog flexibeler worden gevolgd.
10. Studeren kost simpelweg veel geld – en misschien wordt het in de toekomst alleen maar duurder. Met een Ad hoef je maar twee jaren in een studie te investeren om toch een hbo-diploma te krijgen.
11. Branche-diploma's zijn gericht op specifieke functies, dus in die zin erg nuttig. Een Ad-diploma is breed en gericht op de ontwikkeling als persoon, om breed inzetbaar te zijn. Daarmee is er nu sprake van een rijker en meer gedifferentieerd onderwijsaanbod voor werkenden.
12. De Ad is voor veel mensen die vroeger een mbo-opleiding hebben gevolgd, interessant omdat veel programma's zijn afgestemd op mbo-4-opleidingen.